

muin. Toimik. ^{123.} 9/1909.

Saapui ²² 11/09.

Esit. 9/12/1909.

Jaettava.

Muinaistieteelliselle Toimikunnalle.

*Tuomi
Makar
Kukkonen
Porkkala
Kivikainen
Jaakkola*

Muinaistieteelliselle Toimikunnalle pyydän kunnioittaen antaa Toimikunnan laskuun tekemistäni tutkimusmatkoista seuraavat tiedot.

*Kivikainen
Jaakkola
Makar
Kukkonen
Porkkala*

Matkani, jotka olen tehnyt pääasiassa noudattamalla Toimikunnan Museon virkamiehille keväällä vahvistamaa ohjelmaa, ovat tarkoittaneet tutkimuksia etupäässä rakennustöiden ohella kaupungeissa, muutamissa kirkoissa ja linnoissa sekä parilla hautausmaalla, tiedusteluja tehtyjen löytöjen tai ilmoitusten johdosta sekä kaivauksia ja kartoituksia muutamilla keskiajan linnoilla, joita varten oli erikoinen määräraha Senaatista myönnetty.

Maanalaisten kaupunkiraunioiden tutkimuksia toimitin Wiipurissa ja Turussa. Edellisessä oli Neiti Thesleff'in ton-tilla Harmainveljesten kadun 5:ssä, uutisrakennusta tehdessä maaliskuussa viime talvena tavattu murattu tiiliholvi, jonka paikalla käydessäni huomasin olevan keskiaikaista rakennetta. Holvi oli jo aikaisemmin vesijohtotöitä tehdessä esilletullut ja silloin tullut katkaistuksi, mutta näytti johtavan ennen mainitun kadun alitse Harmainveljesten luostaritontille, joka sijaitsee toisella puolen katua Thesleff'in talon kohdalla. Holvista kadun pintaan johtavat ilmareijät y. m. seikat osoittavat sen aina olleen maanalaisen, ja sen pohjassa tavattu kaivo antaa aihetta otaksumaan että holvi alkuaan on tehty

kaupungin muurin lähellä olleen kaivon suojaksi.—Myöhemmin syys-
kesällä kävin Wiipurissa m. m. tiedustelemassa toimenpiteistä
tuomiokirkon saattamisesta takaisin kaupungin huostaan.

Turussa tuli kevätkesällä esille taas luostarinraunioita
uutisrakennusta tehdessä Kaskenkadun 2:n tontille. Raunioiden
tutkimisen ja kartoittamisen sekä kuvaamisen oli Turun hist.
museon johtokunta antanut arkkitehti Alex. Nyströmin huoleksi,
joka apulaisineen valvoi kaivauksia joka päivä. Minun tehtävä-
ni täällä rajoittui pääasiassa tutkimustyön ohjaamiseen ja neu-
vonantoon siinä missä sen voin tehdä. Tätä yhteistyötä varten
kävin paikalla sangen usein, joka toinen tai kolmas päivä, ol-
lessani tutkimuksilla Uskelassa, Liedossa ja Maariassa, jota -
paitsi olin kaiken aikaa telefoonyhteydessä Hra Nyströmin tai
hänen apulaistensa kanssa. Tein myöskin itse mittauksia ja
muistiinpanoja. Nyt paljastuneet rauniot, joiden tutkimisessa
Turun museon johtokunta siis osotti aulista uhraavaisuutta ja
harrastusta, ovat tärkeänä täydennyksenä niille jäännöksille,
joita luostarista emen tunnetaan. Niistä mainittakoon jäännök-
set komeasta pilarisalista (nähtävästi kapitelisali), sen vie-
rellä olleesta ristikäytävästä, joissa kummassakin tavattiin
hautoja, j. n. e. Useita rakennuksen yksityiskohtia ja raken-
nustapaa valaisevia yksityislöytöjä tavattiin raunioista, jotka
valitettavasti nyt tulivat kokonaan hävitetyiksi.

Myöskin tutkin Turussa rouva Lindströmin tontilla, Uuden-
maankatu 3, erään maanalaisen kellarin, joka aikaisemmin jo on
ollut esillä ja jossa väitettiin nähdyn kirstu, täy^{n n}köllä asia-
kirjoja tai muita aarteita. Kuten tavallista, osottautuivat täs-
säkin tehdyt havainnot vääriksi, sillä holvi, joka oli miltei
täynnä vettä, harmaasta kivistä muurattu, ja jonka kannattami-
seksi aiemmin, muutamia kymmeniä vuosia sitten, oli tehty ti-
lapäinen muuri laen kohdalle, sisälsi vaan irtonaisia pakkalaa-
tikon lautoja, joissa oli Loimaan naulatehtaan nauvoja, sekä
osia särkyneestä tynnyristä. Tässäkin tutkimuksessa avusti ark-

kitehti Nyström.

M Röntämäen kirkossa oli kesällä perin pohjainen korjaus, jossa muiden muassa entisen puulattian sijaan tehtiin lattia sementistä. Lattian alta tavattiin sekä kirkossa että sakaristossa suuri joukko hautoja, jotka kuitenkin kaikki olivat aivan sokin sokin. Epäilemättä on kirkossa jo aiemmin 1800-luvulla lattiain korjauksia toimitettu, joten viimeksi laskeutkin haudat ovat tulleet säretyiksi. Kuorin alla oli kuitenkin verrattain hyvin säilyneinä kaksi muurattua ja kolmas puusta tehty sukuhauta, kaikissa ruumiita 1700-luvulta. Sakariston haudatkin ovat tulleet säretyiksi lattioita uusien ja uutta hölvattua viinikellaria tehdessä. Nyt hävitetyn lattian alla oli jäännöksiä kahdesta lattiasta, joista alin on ollut noin 40 cm. alempana viimeistä puulattiata. Koskematon pohjamaa oli sakariston alla noin 1,35 m. syvyydellä. Tutkimuksen kautta kävi nyt selväksi, että kirkkoa ei koskaan ole jatkettu niin kuin kuoripilarien ja holvien erilaisuuden vuoksi on luultu, että sakaristo on ollut eheänä paikallaan ennen kuin nykyistä luultavasti 1300-luvulla rakennettua kirkkoa on ruvettu tekemään, että kirkosta vinttiin johtavat portaat ovat sakariston eteläisessä päätyseinässä ja alkuaan vieneet sakariston vinttiin, sekä vihdoin - että sakariston alta ei lähte mitään maanalaista käytävää minnekään! - Siitä syystä että täällä oli tutkimus riippuvainen rakennustyönedistymisestä, sain täälläkin käydä useampia kertoja.

Turun puolella ollessani kävin myöskin Naantalissa kirkossa jossa kuulin vanhan alttarikaapin olevan vaaranalaisena. Havainnoistani täällä olen jo ennen ilmoituksen tehnyt.

Tornion vanhan kirkon paikalla, jossa minun myöskin matkasuunnitelman mukaan piti käydä, en ole käynyt, sillä sieltä ei tullut ilmoitusta, milloin kansakoulun rakennustyöhön ryhdyttäisiin, vaikka semmoista useammasti pyydettiin. Koulu kuuluu kuitenkin rakennetun. - Niinikään en ennettänyt teh-

dä suunniteltua matkaa Ahvenanmaan kirkkoihin, jonne toht. K. K. Meinanderin piti seurata mukana.

harkka

Linnakorjauksia olen tarkastamassa ollut ainoastaan Kä -
kisalmissa, jossa suoritetuista töistä olen Toimikunnalle il -
moittanut eri kirjelmässä. Keväällä tein matkan Teinperin -
linnalle Maskussa, jonka edellisenä kesänä olin peittänyt tur -
peilla ja maalla, nähdäkseni olisiko raunioiden säilymiseksi
nyt mitään tehtävää. Raunio oli säilynyt talven yli hyvin.
Niinikään kävin kesällä Janakkalassa ollessani Unikkolinnalla,
muutaman kilometrin päässä Hakoisista, ja myöhemmin Sairilan
muinaislinnalla Mikkelin pitäjässä, Tukiammäen ja Tokranlahden
linnoilla Sortavalassa, osaksi tutkimus, osaksi säilyttämis -
toimenpiteitä varten, sekä matkan varten sopineilla Sorta -
valan Paason vuorella ja Kurkijoella Lopotin linnalla, joista
edellisen varustuksista ei enää ole juuri mitään jällellä,
kun mäkeä on huvila-alueeksi raivattu.

Kurkijohu

Hautausmaita tutkin Porkkalan Kyrkogårdsöllä, Kirkkonum -
mella ja Jaakkimassa. Edellisellä on pienoinen hävinneen
kiviaidan ympäröimä hautausmaa kallioiden välissä noin 3
metrin korkeudella meren pinnasta. Hautausmaa, jonka kartoit -
tin ja valokuvasin, on hyvin samanlainen kuin Suomen Mu -
seossa 1909 s. 10. julkaisemalla hautausmaa Råfsön saarella.
Jaakkiman Sorolan kylässä kartoitin ja tutkin Matti Haa -
kanan talon ympäristöä, josta ihmisluurankoja oli löydetty.
Ihmisluuita löydettiin paikalta nytkin, mutta mitään kalua
ei niiden ohelta esiintynyt. Ennen oli erään vainajan kau -
lasta tavattu helminauha, jossa oli ollut mustia lasihelmiä.
Kansa tietää paikalla olleen myöhempinä aikoina venäläisten
hautausmaan ja sellainen se näyttää olleenkin. Tällaisia hau -
tausmaita kerrottiin paikkakunnalla olevan muutoin lukuisia.
Muita vähempiä tutkimuksia ja tiedusteluja toimitin Hir -
vensalmen pitäjässä erään Tantun ilmoituksen johdosta, muuta -
masta "haudasta" Malvaniemen kylässä, jonka sitten kuulin ole

van entisen sysi- tai tervahaudan. Vanaantaan kartanoon kuuluvan Kaurismäen talon pellolta, Janakkalassa oli löydetty keskiaikainen miekka, jonka löytöpaikkaa kävin tarkastamassa, voimatta kumminkaan perinpohjaisempaan tutkimukseen ryhtyä, paikka kun oli kasvavalla viljalla. Saman talon maalla niin kutsutussa Tyttäryynyn mäessä tapasin suuren joukon pitkulaisia kuoppia, joiden pohjasta aina esiintyi ihmisluita, varmaankin hautoja jonkun myöhemmän sodan ajalta, jonka muistoja myös on muuan lähellä oleva patteri.- Suutari Flinkin perunamaasta Janakkalan kirkon luona kuulin löydetyn joitakin esineitä. Nämä huomasin sitten olevan rautakautisia (keihäs ja sormus), jonka aikaisia hautaraunioita oli maata raivatessa hävitetty.

Kaivauksia ja kartoitustöitä toimitin keväällä ensin Uskelan Hakostaron linnalla, jolla on täysin pakamuuden aikaisen linnan luonue. Linnan muuri on täällä kuitenkin selvästi limitetty liiteainetta käyttämällä ja on konstruktivisesti muutoinkin varsin huomattava. Laajaperäisistä lastoilla tutkimisista ja seulouksista huolimatta ei tavattu mitään irtonaisia löytöjä. Sade häiritsi töitä, jonka vuoksi olin myöhemmin pakotettu käymään täällä valokuvaamassa.

Vanhallalinnalla Liedossa kaivelin yhden viikon ajan, mutta kun maa täällä varjoisessa vuoren päällystässä vielä oli talvimärkää, en voinut toimittaa seulousta, jonka vuoksi työ oli keskeytettävä. Aikomukseni oli jatkaa loppukesällä, mutta sateet eivät antaneet siihen tilaisuutta. Sain kuitenkin selville linnan esivarustuksista kaksi sisäkkäistä kehämuuria ja lujan bastionin tapaisen kivistä tehdyn ja suoranurkkaisen varustuksen, jonka lävitse on täytynyt vuorelle nousta. Vuoren päällä on muurin jäännöksiä vaan niillä puolin, josta nousu vuorelle on ollut mahdollinen. Linna on siis mitä intressantin välimuoto pakamuuden aikaisten ja historiallisten linnojen välillä, samoin kuin irtonaiset löydöt

ovat sekä pakanuuden, että aikaisen keskiajan muistoja, vii-
meksimainituista mainittavin kivisen kastemaljan tai vihki-
vesiastian katkelma. Sekä Hakostarossa että Vanhassalinnassa
oli apunani ylioppilas Sigurd Stenbäck.

Hakoisten linnalla Janakkalassa, jossa työskentelin kym-
menen päivää, sain niinkään selville linnan suunnikkaan
muotoisen päärakennuksen vuoren päällä lujan manttelimuurin
laidassa, joka on kulkenut pitkin vuoren päällystän reunoja
ja piirittänyt täydelleen sen laen. Tähän liittyy esilinna,
jonka muodostaa puoliympyrän muotoinen kehämuuri, sen edus-
talla syvä vallihauta ja valli. Täällä tavatut löydöt ovat
kaikki keskiajalta.

Sibbesborgissa kaivelin heinäkuun alkupuolella neljänä
päivänä, joista vaan kahdesta tuli täysinäisiä työpäiviä.
Ankarat ukkoskuurot vaikeuttivat ja häiritsivät työtä. Tääl-
läkin tavattiin kahden vallihaudan ja niiden välisen vallin
maayhteydestä katkasemalla kalliolla nelikulmaisen linna-
rakennuksen perustus, joka ainakin paikkapaikoin näyttää
olevan kalliosta asti muurattu tiilistä. Tavatut irtonaiset
löydöt ovat kaikki keskiajan alkupuolelta.

Luonnollisesti eivät nämä mielenkiintoa ansaitsevat lin-
nat ole tällä tulleet lopullisesti tutkituiksi. Tarkoitukseni
olikin tällä kertaa etupäässä ottaa selvää rakennuksista ja
linnojen luonteesta, joista ei tähän asti mitään ole tie-
detty. Tutkimista ja seulomista on niillä moneksi kesäk-
si, erittäinkin Vanhassalinnassa, jossa asutuksen jälkiä on
kaikkialla mäen reunoilla ja päällä sekä pakanuuden että
keskiajalta. Työ sitä paitsi on vaikeinta mitä käytännöllii-
sen muinaistutkimuksen alalla on. - Tulevaksi kesäksi on
näitä tutkimuksia varten vielä käytettävissä muutamia satoja
markkoja.

Tämän yhteydessä pyydän mainita, että syyskuun ajan ja
alun lokakuuta olin ulkomailla tutkiakseni konserveerausmeto-

deja erittäinkin rakennuksilla ja niiden raunioilla. Matkani aloitin oikeastaan Tanskasta, jossa m. m. sain tilaisuuden inspektori P. Hambergin keralla tehdä matkan Bornholmin mielenkiintoisilla muinaisjäänöksillä ja käytännössä tutustua tanskalaisiin korjausmetodeihin Hammershusin raunioilla, jossa korjaustyöt paraikaa olivat käynnissä. Saksassa tutustuin Berliinin kunink. museoiden laboratoriossa prof. Rathgenin johdalla siellä käytettyihin liotusmetodeihin kivi- ja metalliesineiden konserveeraamisessa sekä matkoillani esihistoriallisille ja historiallisille rakennuksille ja raunioille Thüringenissä, Elsassissa, Reinin maakunnissa y. m. saksalaisiin rakennusten korjaamistapoihin, Lopulla syyskuuta olin osallisena Trierin Denkmalpflegekongressissa, jossa sain tärkeitä opetuksia tällä alalla paitsi yleisten esitelmien ja keskustelujen kautta, personallisesti tutustumalla useihin Saksan merkkimiehiin muinaisjäänösten hoidossa ja niillä matkoilla seudun muinaisjäänöksille, joita kongressin loputtua tehtiin provinsiaalikonservaattorin (prof. Clemen) y.m. asiaintuntijain johdolla. Paluumatkalla oli tarkoitukseni käydä Ruotsin korjatuilla rakennuksilla, mutta sateinen ja sumuinen sää, joka m. m. milt'ei keskeytti saaristolaislaivaliikkeen, teki tällaiset matkat vaikeiksi, jonka vuoksi olin pakotettu jättämään ne toiseen kertaan. Teoreettisesti olen tutustunut kuitenkin täälläkin tärkeimpiin menettelytapoihin.

Helsingissä 22 päivänä marraskuuta 1909.

Juhani Rinne.